

УДК 657.4

СКРИПНИК М.І.

Київський національний університет технологій та дизайну

ЗЕЛЕНІНА О.О.

Житомирський державний технологічний університет

ПРОБЛЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЕЛЕМЕНТІВ ПОЗИКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВА

Мета. *Виявити напрями удосконалення методики облікового відображення поширених елементів позикових зобов'язань підприємства для забезпечення об'єктивності та оперативності облікової інформації.*

Методика. *В даній роботі для уточнення та поглиблення економічної сутності позикових зобов'язань підприємства використано методи теоретичного узагальнення, групування і порівняння. Методи конкретизації, діалектичний метод, аналіз, синтез, абстрагування покладені в основу удосконалення методичних положень бухгалтерського обліку. Бібліометричний і бібліографічний методи застосовано при дослідженні напрямів проблемних питань з бухгалтерського обліку операцій за позиковими зобов'язаннями.*

Результати. *Запропоновано субрахунки і аналітичні рахунки для обліку операцій за проблемним елементом позикових зобов'язань – фінансовим лізингом та доповнено форми фінансової звітності, що дозволяє сформулювати необхідну інформацію про досліджувані операції для прийняття економічно обґрунтованих управлінських рішень.*

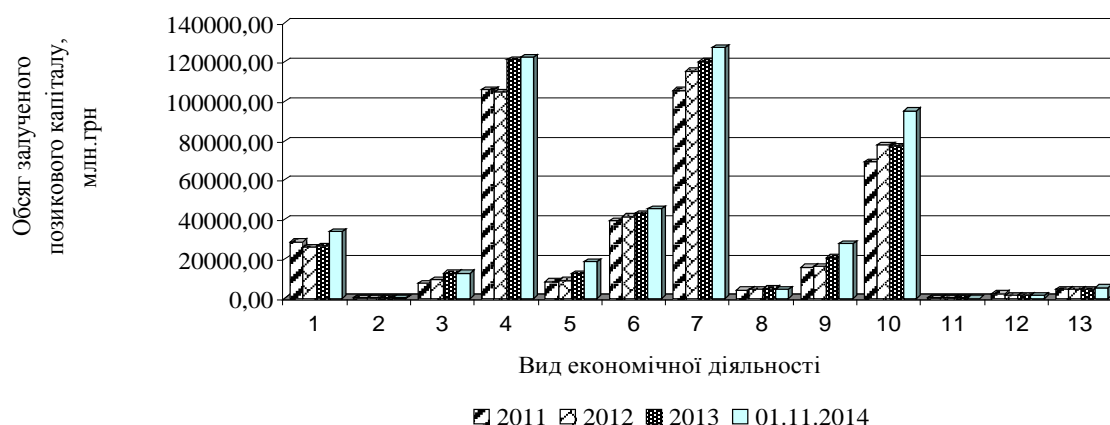
Наукова новизна *полягає у теоретичному обґрунтуванні і розробці організаційно-методичних рекомендацій з удосконалення бухгалтерського обліку операцій за проблемними позиковими зобов'язаннями підприємства, що дозволило підвищити інформативність даних бухгалтерського обліку.*

Практична значимість. *Обґрунтовано варіанти розвитку бухгалтерського обліку за аналітичними рахунками та субрахунками 5 і 6 класу з метою забезпечення потреб управління, контролю, аналізу та звітності.*

Ключові слова: *бухгалтерський облік, позикові зобов'язання, лізингові операції.*

Вступ. Виходячи із характерних ознак притаманних позиковим зобов'язанням (мають формуватися на основі строковості, поверненості та платності) до елементів позикових зобов'язань необхідно віднести кредити, облігаційні позики, кошти, отримані в наслідок факторингових операцій, фінансовий лізинг, та поворотну фінансова допомога. Відсутність комплексного підходу до облікового відображення елементів позикових зобов'язань підприємства унеможливує створення інформаційної бази для аналізу його формування та погашення.

Практика функціонування підприємств різних видів економічної діяльності на вітчизняному ринку свідчить про тенденцію щорічного зростання обсягів позикових зобов'язань (рис. 1), що викликано наявністю обмеженого обсягу власного капіталу для забезпечення виконання поставлених цілей.

Примітки:

1. Сільське господарство, мисливство та лісове господарство
2. Рибальство, рибицтво
3. Добувна промисловість

4. Переробна промисловість

5. Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води
6. Будівництво

7. Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку

8. Діяльність готелів та ресторанів

9. Діяльність транспорту та зв'язку

10. Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям

11. Освіта

12. Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги

13. Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту

Рис. 1. Обсяги позикових зобов'язань підприємствами України за видами економічної діяльності¹

Станом на 01.11.14 р. структура позикових зобов'язань підприємств України характеризувалася наявністю прострочених зобов'язань загальним обсягом 84507,00 млн. грн. за всіма видами промисловості, що становить 11,7 % від обсягу зобов'язань. Лідируючу позицію серед видів економічної діяльності за обсягами заборгованості займає переробна промисловість, обсяг простроченої заборгованості за кредитами та позиками становить 45844 млн. грн. (21,06 % обсягу всієї простроченої заборгованості).

Сучасна практика господарювання показує, що вітчизняні підприємства приділяють недостатню увагу економічному аналізу та інформаційному забезпеченню управління процесом формування позикових зобов'язань підприємства. Про що свідчить наявність прострочених кредитів та позик, що знижує ефективність ведення господарської діяльності та призводить до виникнення значної кількості судових спорів, що пов'язані з порушенням юридичними особами умов договору або їх неналежним виконанням (рис. 2).

¹ Статистичні дані Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=84961

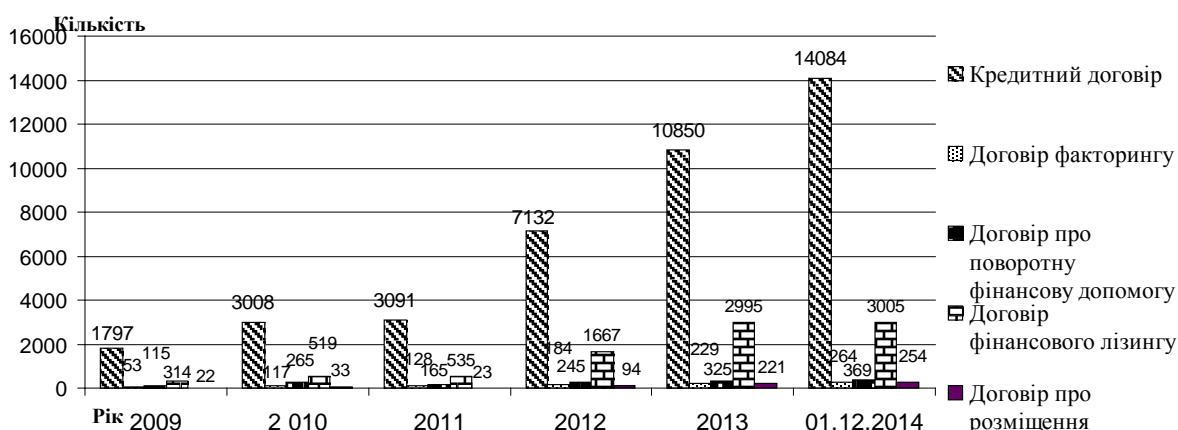

Рис. 2. Динаміка судових рішень за позиковими зобов'язаннями у зв'язку з порушенням юридичними особами їх умов або неналежного виконання за 2009-2014 рр.²

З діаграми випливає, що проблемними позиковими зобов'язаннями можна визнати зобов'язання за кредитними договорами та, відмітити, що в останні роки зростає кількість невиконання позикових зобов'язань за договором фінансового лізингу.

Оскільки питання, пов'язані із залученням кредитів є об'єктом дослідження багатьох науковців вважаємо за необхідне зазначити, що важливою є розробка принципово нових підходів до управління механізмами формування та використання позикових зобов'язань підприємства в частині лізингових операцій, що формуються в рамках формування зобов'язань завдяки об'єктивному відображенню всього комплексу можливих господарських операцій та їх аналітичного забезпечення на вітчизняних підприємствах. Наукові дослідження у сфері бухгалтерського обліку та аналізу формування і погашення позикових зобов'язань повинні бути спрямовані на забезпечення стабільного фінансового стану суб'єктів господарювання, підвищення ефективності прийняття управлінських рішень щодо залучення та погашення позикових зобов'язань і недопущення порушення платіжної дисципліни.

Постановка завдання. Технічне переозброєння, впровадження передових технологій виробництва та розширення виробництва вимагає від підприємців ресурсів, яких вистачає не завжди, тому з'явилися різні форми залучення капіталу, однією з них і є лізинг.

Лізинг, як елемент позикових зобов'язань підприємства, являє собою договір, згідно з яким одна сторона орендодавець (лізингодавець) передає іншій стороні орендарю (лізингоотримувачу) права на використання майна (будівлі, споруди, обладнання) протягом певного терміну і на обумовлених умовах.

На думку І.Я. Лукасевича, Ж.К. Мамитової [1] основні переваги лізингу в порівнянні з іншими елементами позикових зобов'язань (кредитом, облігаційними позиками, факторингом) полягають в тому, що лізинг є важливим джерелом фінансування для багатьох організацій. Механізм лізингу дозволяє великим і малим

² За даними Єдиного державного реєстру судових рішень: станом на 01.12.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/>

підприємствам – лізингоотримувачам набувати активів і збільшувати свої виробничі потужності на вигідних фінансових умовах, у зв'язку з чим лізинг можна розглядати як ефективний інструмент, що дозволяє оптимізувати витрати при розвитку матеріально-технічної бази підприємства.

Питанням облікового відображення лізингу присвячені дослідження українських О. Покровської [2], Л. Богач [3], О.М. Розмислова [4], Т.І. Хомуляка, Б.Ф. Усача [5], С.М. Лайчук [6], В.В. Труш [7], Л. Пантелійчук [8], А.В. Янчева [9], О.В. Годованця [10], О. Коваленко [11], В.Батищева, Е. Кушина [12], Л.В. Соболев [13] та інших. Не применшуючи вагомий внесок дослідників у розвиток теорії та методики бухгалтерського обліку лізингових операцій як елементу зобов'язань підприємства, особлива природа лізингу як об'єкту бухгалтерського обліку, обумовлює необхідність розробки теоретичних та методичних положень бухгалтерського обліку лізингових операцій як елементу зобов'язань підприємства. Потреба вирішення вказаних питань та їх значення в сучасних умовах господарювання обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Методичні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про позикові зобов'язання в частині фінансового лізингу та її розкриття у фінансовій звітності регламентується П(С)БО 14 “Оренда” [14]. Згідно з цим стандартом орендар зараховує на свій баланс отримані у фінансову оренду активи одночасно як активи і зобов'язання за найменшою на початок строку оренди оцінкою: справедливою вартістю або теперішньою вартістю суми мінімальних орендних платежів.

Загальна сума лізингових платежів включає:

- суму, що відшкодовує повну або близьку до неї вартість лізингового майна;
- суму, виплачувану лізингодавцю за використання кредитних ресурсів;
- комісійна винагорода лізингодавцю;
- суму, що виплачується за страхування лізингового майна, якщо воно було застраховане лізингодавцем;
- інші витрати лізингодавця, передбачені договором лізингу [15, с. 71].

Лізинг приймає багато форм, але в усіх випадках лізингоотримувач обіцяє робити певні виплати лізингодавцю. В лізинговому договорі обумовлюються щомісячні або піврічні платежі, які починаються відразу після підписання договору. Як правило, такі платежі носять рівномірний характер, проте їх графік може бути пристосованим до потреб користувача.

Фінансовий лізинг є джерелом фінансування. Договір про фінансовий лізинг схожий на договір позики: лізингоотримувач отримує надходження грошових коштів, оскільки позбавлений необхідності оплачувати отримані активи. Але він бере на себе зобов'язання здійснювати платежі, передбачені лізинговим договором. Таким чином, підприємство сьогодні отримує в своє користування грошові кошти та виплачує їх пізніше [16, с. 672].

Фінансовий лізинг є типовим при отриманні обладнання нових активів. Лізингоотримувач підбирає для себе обладнання, домовляється з лізинговою компанією про те, щоб вона закупила обладнання у виробника, та підписує з нею договір. Це

називається прямим лізингом. В інших випадках фірма продає свої активи, а потім орендує їх у покупця. Угода такого типу, називається зворотній лізинг [16, с. 678].

В деяких країнах, наприклад Німеччині, фінансовий лізинг є позабалансовим джерелом фінансування, тобто фірма може придбати майно та фінансувати його шляхом фінансового лізингу, не вказуючи ні майно, ні лізинговий договір в балансі. Щодо України, то позабалансовим джерелом є операційний лізинг.

В США Управління стандартів фінансового обліку потребує капіталізації будь-якого фінансового лізингу. Це означає, що приведена вартість лізингових платежів повинна враховувати поруч з боргом відобразитися в правій частині балансу [16, с. 681]; [17, с. 220].

В результаті аналізу наукової та практичної літератури встановлено, що науковці та практики єдині в питанні облікового відображення фінансового лізингу на рахунках бухгалтерського обліку. Всі вони виходять з того, що строк фінансового лізингу становить більше одного року та відображають зобов'язання за ним у складі довгострокових зобов'язань на рахунку 531 "Зобов'язання з фінансової оренди".

Проте, із прийняттям Податкового кодексу України під терміном "строк фінансового лізингу" слід розуміти передбачений лізинговим договором строк, який розпочинається з дати передання ризиків, пов'язаних із зберіганням або використанням майна, чи права на отримання будь-яких вигод чи винагород, пов'язаних з його використанням, або будь-яких інших прав, що слідує з прав на володіння, користування або розпорядження таким майном, лізингоотримувачу (орендарю) та закінчується строком закінчення дії лізингового договору, включаючи будь-який період, протягом якого лізингоотримувач має право прийняти одноосібне рішення про продовження строку лізингу згідно з умовами договору [18, пп. 14.1.97]. Сьогодні лізингові компанії пропонують програми фінансового лізингу на строк менше одного року. Тому, постає питання облікового відображення фінансового лізингу як елементу зобов'язань підприємства на строк менше одного року.

Узагальнену методика облікового відображення лізингових операцій у лізингоодержувача з врахуванням пропозицій наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Пропозиції щодо удосконалення облікового відображення операцій з фінансовим лізингом	
Існуючий підхід	Запропонований підхід
<p>1. Одержаний об'єкт фінансового лізингу одночасно відображається як в активі, так і в складі пасиву <u>Д-т 10 "Основні засоби" К-т 531 "Зобов'язання з фінансової оренди"</u></p> <p>2. Амортизація об'єкта фінансового лізингу нараховується впродовж терміну очікуваного використання активу. <u>Д-т 23 "Виробництво", 91 "Загальновиробничі витрати", 92 "Адміністративні витрати", 93 "Витрати на збут" К-т 131 "Знос основних засобів"</u></p>	<p>1. Одержаний об'єкт фінансового лізингу одночасно відображається як в активі так і в складі пасиву <u>Д-т 10 "Основні засоби" К-т 531 "Зобов'язання з довгострокової фінансової оренди"</u> <u>Д-т 10 "Основні засоби" К-т 608 "Зобов'язання з поточної фінансової оренди"</u></p> <p>2. Амортизація об'єкта фінансового лізингу нараховується впродовж терміну очікуваного використання активу. <u>Д-т 23 "Виробництво", 91 "Загальновиробничі витрати", 92 "Адміністративні витрати", 93 "Витрати на збут" К-т 131 "Знос основних засобів"</u></p>

Результати дослідження. Запропоновані рекомендації щодо удосконалення облікового відображення операцій з фінансовим лізингом забезпечать єдність методики облікового відображення операцій за лізинговими операціями як елементу зобов'язань підприємства та дозволяє користувачам облікової інформації проаналізувати стан зобов'язань підприємства та забезпечити ефективність управління формуванням та їх погашенням.

Підприємство самостійно розробляє стратегію формування зобов'язань підприємства та визначає їх обсяг. На основі проведеного анкетування користувачів звітної інформації встановлено неспроможність фінансової звітності задовольнити їх інформаційні потреби через згорнуте відображення елементів зобов'язань підприємства. В результаті чого обґрунтовано необхідність удосконалення організації бухгалтерського обліку в межах технічної складової складання звітності.

На підставі узагальнення даних про інформаційні потреби користувачів та на підставі аналізу діючих форм фінансової звітності підприємств запропоновано зміни до Ф. № 1 “Баланс” (Звіт про фінансовий стан) (рис. 3).

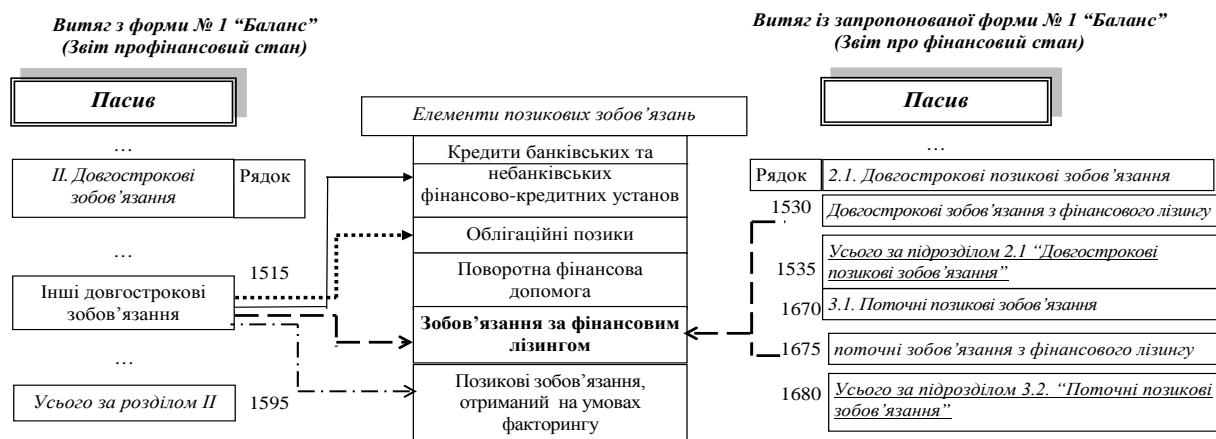

Рис. 3. Узагальнення інформації про позикові зобов'язання підприємства в показниках Форми № 1 “Баланс” (Звіт про фінансовий стан)

Запропоновані зміни дозволять забезпечити розкриття інформації про стан та складові позикових зобов'язань підприємства за лізинговими операціями та сприятимуть формуванню дохідливої, повної, доречної, достовірної інформації про фінансовий стан підприємства і дозволять створити базу для економічного аналізу формування і погашення зобов'язань підприємства).

Висновки. Лізинг як елемент позикових зобов'язань підприємства є важливим джерелом фінансування для багатьох організацій. Механізм лізингу дозволяє великим і малим підприємствам – лізингоотримувачам набувати активів і збільшувати свої виробничі потужності на вигідних фінансових умовах, у зв'язку з чим лізинг можна розглядати як ефективний інструмент, що дозволяє оптимізувати витрати при розвитку матеріально-технічної бази підприємства. Узагальнена методика облікового відображення лізингових операцій у лізингоодержувача може бути представлена наступними етапами: 1. Одержаний об'єкт фінансового лізингу одночасно відображається як в активі так і в складі пасиву на рахунку 531 “Зобов'язання з довгострокової фінансової оренди” та 608 “Зобов'язання з

поточної фінансової оренди”. 2. Амортизація об’єкта фінансової оренди нараховується впродовж терміну очікуваного використання активу.

Інформація представлена у звітності є джерелом для проведення економічного аналізу підприємства. Визначення інформаційних потреб користувачів, щодо відображення в звітності руху елементів зобов’язань підприємства дало підставу виділити проблемні питання інформаційного забезпечення. Зокрема, інформація, наведена у звітності (Ф №1 “Баланс” (Звіт про фінансовий стан), не дозволяє користувачам в повному обсязі задовольнити інформаційні потреби. Тому нами було запропоновано внесення змін до зазначеної форми звітності, в розрізі деталізації показників, які включають в себе елементи зобов’язань підприємства в частині лізингових операцій. Дана інформація корисна для зовнішніх користувачів та дозволяє потенційним інвесторам визначити можливості підприємства, потенційним партнерам визначити ступінь надійності підприємства, а фінансово-кредитним установам ступінь заборгованості за тими, чи іншими елементами зобов’язань підприємства. Крім того, така деталізація забезпечить заощадження часу працівників бухгалтерської служби, яким на вимогу необхідно знаходити додаткові первинні документи та реєстри обліку, в яких визначається рух елементів зобов’язань підприємства.

Список використаної літератури

1. Мамытова Ж.К. Финансовая аренда (лизинг) /Ж.К. Мамітова // Общественный рейтинг. – № 365(45). – 2009. / [Електронний ресурс] / Режим доступу – <http://www.pr.kg/gazeta/number420/521/>.
2. Покровська О. Фінансовий лізинг. Проблеми обліку та оподаткування / О. Покровська // Дебет–Кредит. – 2002. – № 22-23. – С. 25-29.
3. Богач Л. Фінансовий лізинг – спосіб оптимізації податкових платежів / Л. Богач // Баланс. – 2008. – №74 – С.23–25.
4. Розмислов О.М. Порівняльна характеристика лізингу, оренди і кредиту як форм розширеного оновлення основних засобів / О.М. Розмислов // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2003. – № 1(59). – С. 119-122.
5. Усач Б.Ф.. Бухгалтерський облік і аудит лізингових операцій: монографія / Б.Ф. Усач, Т.І. Хомуляк. – Л.: ЛБІ НБУ, 2005. – 159 с.
6. Лайчук С.М. Класифікація лізингових операцій для цілей обліку / С.М. Лайчук // Вісник ЖІТІ: економічні науки. – Житомир. – 2001. – № 14. – С. 190-196.
7. Труш В.В. Формування облікової політики в системі бухгалтерського обліку на умовах банківського кредитування підприємства / В.В. Труш // Вісник ЖДТУ – 2006 – № 3(37) – с. 123-128.
8. Пантелійчук Л. Облік операцій лізингу / Л. Пантелійчук // Бухгалтерський облік і аудит. – 2003. – №10 – С.48-51.
9. Янчев А.В. Проблеми бухгалтерського обліку лізингових операцій / А.В. Янчев // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2002. – №575. – С. 246-248.

10. Годованець О.В. Особливості бухгалтерського та податкового обліку фінансового лізингу. / О.В. Годованець // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск № 177: В 2т. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2003. Том II. – С. 494-503.

11. Коваленко О. Фінансовий лізинг або кредит при купівлі авто: чи є різниця для податкового обліку / О. Коваленко // Все про бухгалтерський облік. – № 84. – 2008. – С. 35.

12. Батищев В. Финансовый лизинг: учет возврата поневоле / В.Батищев, Е. Кушина // Бухгалтерія. – 2009. – № 39 (870) – С.71-75.

13. Соболев Л.В. Развитие финансового лизинга в аграрных предприятиях: автор. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 “Економіка та управління підприємствами” [Електронний ресурс] / Л.В. Соболев – Сімферополь, 2008. – 22 с. Режим доступу: www.nbu.gov.ua/

14. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 “Оренда” – [Чинний від 2000-07-28]. – Міністерство фінансів України – № 181.

15. Денисова К.Г. Финансы предприятий: Учеб.-метод. комплекс / К.Г. Денисова, Т.И. Вуколова, А.В. Антонова; Минский ин-т управления. – Мн.: Изд-во МИУ, 2005. – 119 с.

16. Брадул О.М. Обліково-аналітичне забезпечення менеджменту корпорацій: монографія / О.М. Брадул. – К.: Київ. національний. торг.-екон. університет, 2009. – 356 с.

17. Donald E. Kieso, Jerry J. Weygandt, V. Bruce Irvine, W. Harold Silvester, Nicola M. Young. Intermediate Accounting: John Wiley and Sons Canada, LTD, 1998. – 674 p.

18. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] // – Режим доступу: // http://advokat-ua.com.ua/podatkovy_kodeks_proekt.html

ПРОБЛЕМЫ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА ЭЛЕМЕНТОВ ЗАЕМНЫХ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ ПРЕДПРИЯТИЯ

СКРЫПНИК М.И.

Киевский национальный университет технологий и дизайна

ЗЕЛЕНИНА Е.А.

Житомирский государственный технологический университет

Цель. Выявить направления усовершенствования методики ученого отражения распространенных элементов заемных обязательств предприятия для обеспечения объективности и оперативности учетной информации.

Методика. В данной работе для уточнения и углубления экономической сущности заемных обязательств предприятия использованы методы теоретического обобщения, группировки и сравнения. Методы конкретизации, диалектический метод, анализ, синтез, абстрагирование положены в основу совершенствования методических положений бухгалтерского учета. Библиометрические и библиографические методы применены при исследовании направлений проблемных вопросов по бухгалтерскому учету операций по

заемным обязательствам.

Результаты. Предложены субсчета и аналитические счета для учета операций по проблемным элементам заемных обязательств – финансовому лизингу и дополнены формы финансовой отчетности, позволяет сформировать необходимую информацию об исследуемых операциях для принятия экономически обоснованных управленческих решений.

Научная новизна заключается в теоретическом обосновании и разработке организационно-методических рекомендаций по усовершенствованию бухгалтерского учета операций по проблемным заемным обязательствам предприятия, что позволило повысить информативность данных бухгалтерского учета.

Практическая значимость. Обоснованно варианты развития бухгалтерского учета по аналитическим счетам и субсчетам 5 и 6 класса с целью обеспечения потребностей управления, контроля, анализа и отчетности.

Ключевые слова: *бухгалтерский учет, заемные обязательства, лизинговые операции.*

PROBLEMS OF ACCOUNTING ELEMENTS OF BORROWINGS OF THE ENTERPRISE

SKRYPNYK M.

Kiev National University of Technology and Design

ZELENINA O.

Zhytomyr State Technological University

Purpose. Identify ways of improving the methodology of accounting reflect common elements of borrowings of the enterprise to ensure objectivity and timeliness of accounting information.

Methodology. In this paper, to clarify and deepen economic essence of borrowings of the enterprise used the methods of theoretical generalization, grouping and comparing. Methods for specifying, dialectical method, analysis, synthesis, abstraction as a basis for improving the teaching of accounting provisions. Bibliometric and bibliographical methods used in the study areas of problematic issues of accounting operations on loan obligations.

Findings. Proposed sub-accounts and analytical accounts to account for transactions on problematic element of borrowings–Finance lease and expanded forms of financial statements, allows to generate the necessary information about the test operation for cost-informed management decisions.

Originality lies in the theoretical justification and development of organizational and methodological recommendations to improve the accounting operations of troubled debt obligations of the enterprise, thus improving the informativeness of accounting data.

Practical value. Reasonable options for the development of accounting, analytical accounts and sub-accounts of class 5 and 6 in order to meet the needs of management, monitoring, analysis and reporting.

Keywords: *accounting, loans and borrowings, finance leases.*